

TRAVLHED FØR DEADLINE

Henrik Brogaard

Henrik Brogaard er cand.psych. og fuldtidsansat på Plejecentret Sølund, hvor godt 400 ældre mennesker bor. Her arbejder han med »psykologiske samtaler« med de ældre beboere og pårørende, supervision af personalemedlemmer – enkeltvis og i gruppe. Derudover underviser han og holder foredrag ude af huset.

Gerontologi og samfund 2004; 20, 2: 48-47

Når jeg overordnet skal forsøge at gribe ind til noget fundamentalt ved livet og vilkårene for de ældre mennesker, der har nødig at leve deres sidste år på et plejehjem eller en anden ældreinstitution, kommer jeg uvilkårligt til at tænke på en ganske bestemt historie. Historien er over 2000 år gammel og udgør et brudstykke af den buddhistiske myte og religion.

Det fortælles, at den vordende Buddha forandrede sig, da han mod faderens vilje brød ud af det luksuriøse og lystfyldte paladsliv, han levede i, og stiftede bekendtskab med særligt uønskede eksistensvilkår. Uden for paladsets mure så hans øjne for første gang en gammel, svagelig og affældig mand, der usikkert og rystende kom gående, støttende sig til sin stok. Han så endvidere et af sygdom forpint menneske og sidst, men ikke mindst, så han et dødt menneske, et lig. Dette levende bekendtskab med sygdom, affældighed og død fik den vordende Buddha til at erkende, at menneskelivet i sin natur er lidelsesfyldt og i sin grund hviler på forgængelighed.

Herved adskiller denne frelserfigur sig vel næppe fra de mange andre af slagsen, ej heller fra den figur vi i vor del af verden holder af at helliggøre. Skønt alverdens bemærkelsesværdige hellige mænd har haft hver deres anvisninger og svar, har de alle, i centrum af deres erkendelser, forholdt sig til de mere bedrøvelige fællesmenneskelige spørgsmål og eksistensvilkår.

Men at det lige netop er en scene fra legenden om Buddha, der springer mig i hu, skyldes naturligvis den konkrete måde,

hvorpå de vise legendemagere forsøger at åbne vore øjne for lidelsens uundgåelige og i hvert fald magtfulde tilstedeværelse i menneskelivet. Lidelsen symboliseres og illustreres med henvisning til bekendtskabet med *sygdom*, *affældighed* og *død*, og netop disse livsvilkår er på ældreinstitutioner en allestedsnærværende og påtrængende del af hverdagslivets realitet.

Det er menneskets mageløse skæbne, at det mere dybtgående, præcist og nuanceret end noget andet levende væsen kan erkende verden og sig selv. Herunder at det livfulde liv vil blive afløst af ikke-liv. I ældreinstitutioner er *døden*, grundet livets natur, en overordentlig hyppig gæst. På mange decidede plejeafdelinger, hvor der lever ældre mennesker, som skæbnen har været vældig unådig overfor, er det ikke ualmindeligt, at over 30% af medbeboerne hvert år vil dø. For øjnene af de endnu levende, fristes man til metaforisk at sige. Selvom mange vil dø i uønsket ensomhed, da der ikke er råd til at indkalde ekstra vagter til en jævnligt forekommende begivenhed!

Det kropslige *forfald*, det fysiske menneskes gradvise og nådesløse svækkelse og forsvinden, er i alle sine afskygninger det stof, de smukke, fascinerende og forskelligartede menneskefigurer blandt ældre institutionsbeboere er formet af. Høj alder og affældighed er som hovedregel en betingelse for at »få lov« til at bo på samfundets ældreinstitutioner, men det er dog sjældent tilstrækkeligt. *Sygdom* er det lidelsesforhold, der kan åbne dørene for en livsafslutning på en ældreinstitution. Ældreinstitutioner er reserveret syge mennesker. Alverdens forskellige sygdomme er flyttet med menneskene ind og følger dem hele vejen på den sidste rejse mod intetheden, eller hvad der nu venter... Samfundets ældreinstitutioner er reserveret gamle mennesker med særlige lidelser og er på den vis et ganske særegent himmelstrøg. »Lidelsens reservat« ville Buddha, Jesus og Muhammed måske samstemmende have sagt.

Der er mørke grundtoner i livsmusikken i disse reservater. De mennesker, der henholdsvis lever og arbejder her, sameksisterer i en temmelig afsondret verden, hvor dystre, alvorstunge og magtfulde kræfter er en levende del af hverdagen – og en del af

samværet og samspillet. Men de onde kendsgerninger fylder ikke denne verden helt ud. De mørke skygger må pænt deles om pladsen med nogle af de mest lyse, livfulde og betagende farver, menneskelivet kan fremtrylle. Et smil, en opmuntrende bemærkning og en morsomhed på verdens bekostning er smittende og livgivende medicin. Og når sådanne milde vinde kommer fra syge og lidelsesbebyrdede gamle mennesker, hvad de ofte gør, bliver de samtidig levende monumenter over menneskets imponerende livskraft og styrke. Livsmod og livslyst *på trods*, hvor små mængder der end kan være tale om, er den hemmelige og smittende livskilde, der løber én i møde alle vegne fra i disse hengemte og særprægede egne af menneskeverdenen.

Denne sektor er befolket med tusindvis af mennesker, der *med dem selv som vigtigste arbejdsredskab*, formår at være deres gamle medborgere til uvurderlig hjælp og støtte 24 timer i døgnet 365 dage om året. Disse medarbejdere fortjener anerkendelse og respekt for deres indsats. Sorg, vemod, smerte, angst, fortvivelse, tungsind, håbløshed, livslede, melankoli og alverdens andre misstemninger kommer de i berøring med hver eneste arbejdsdag, og de forsøger at løfte og lette byrderne efter alle livskunstens regler.

Beklageligvis må frontmedarbejderne begribe og bære denne overflod af lidelser i et til tider hektisk arbejdstempo. Det er et fornuftsstridigt paradoks, at gamle syge mennesker i den sidste tid, hvor skæbnen på mange måder har skabt et behov i dem for at møde plads til langsommelighed, skal modtage den nødvendige hjælp fra mennesker, for hvem travlhed og hastværk hører til de fleste dages orden. Relationen og det daglige møde mellem frontmedarbejderen og den ældre er den *centrale kontaktflade* mellem det mægtige omsorgssystem og det enkelte menneske. Hastværk og stramme tidsplaner er mildt sagt ikke befordrende for, at systemets gode hensigter bliver til virkelighed. Når så meget alligevel lykkes, skyldes det foreningen af gode kræfter på begge sider i det »skæbnefællesskab«, som frontmedarbejderen og det ældre menneske udgør.

Men set indefra, fra kontaktfladen mellem omsorgssystemet og de ældre borgere, konkluderes der dog bestandig, at der alt

(fortsættes side 47)

Henrik Brogaard, cand. psych.
Plejecentret Sølund
Ryesgade 20
2200 København N

MODTAGNE BØGER OG RAPPORTER

Birkedal, Leng, Harald A. Nygaard. **Rehabilitering og etter vern – fokus på ansvar og læring.** Norge: Nasjonalt formidlingssenter i geriatri 2003.

Eggen, Marie, Kirsti Hagen, Rita Jakobsen, Liv-Berit Knudsen. **Å huske og å minnes – to sider ved samme sak – erfaringer fra reminisens og minnegrupper ved Undervisningssykkehjemmene i Tromsø og Oslo.** Norge: Nasjonalt formidlingssenter i geriatri 2003.

I forebyggelsens navn. Danmark: Københavns Amts Forskningscenter for Forebyggelse og Sundhed 2004.

Kirk, Henning. **Hjernen bag erfaring.** Danmark: Akademisk Forlag 2004.

Kähler, Margrethe. **Bofællesskab – fra drøm til virkelighed.** Danmark: Ældre Sagen 2004

Lewinter, Myra, Bent Gravesen. **Pleje og omsorg i fremtidens velfærdssamfund.** Danmark: Ældre Sagen og Foreningen Østifterne 2004.

Lingsom, Susan. **Old age is not for sissies. A Study in Constructing Self, Community and Old Age in a New Age.** Oslo: NOVA (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring 2003.

Rykkje, Linda, Ashild Gjellestad, Heidi Wolden. **Munn- og tannstell på sykehjem – Vurdering av effekten av undervisning, hjelpemidler og rutiner.** Norge: Nasjonalt formidlingssenter i geriatri 2003.

Thomé, Bibbi. **Living with cancer in old age – Quality of Life and Meaning.** Sverige: Lund Universitet 2003.

Whitaker, Anne. **Livets siste boning – Anhöringskap, åldrande och död på sjukhem.** Sverige: Stockholms Universitet, Institutionen för socialt arbete Socialhögskolan 2004.

FORSVAR AF GERONTOLOGISK DOKTORDISPUTATS

Den 25. juni 2004 kl. 14:00 skal Kirsten Avlund forsvare sin afhandling *Disability in old age. Longitudinal population-based studies of the disablement process* for den medicinske doktorgrad.

Forsvaret finder sted i Dam Auditoriet, Panum Institut, Blegdamsvej 3, København. Opponent: Professor Kaare Christensen og Ph.D. Jack Guralnik

Alle er velkomne.

Afhandlingen er udgivet på Munksgaard Danmark og kan købes i Universitetsbogladen, Panum Institut for 200 kr.

(fortsat fra bagsiden)

for mange steder alt for ofte tilbydes frontmedarbejderne ganske urimelige og mentalt opslidende arbejdsbetingelser, der resulterer i stærkt mangelfulde livsvilkår for gamle til døden syge mennesker.

Ved særligt festlige lejligheder, for eksempel valg til folketinget, skorter det ikke på de politiske partiers ønsker om at forbedre vilkårene for samfundets svageste ældre, og ind i mellem falder der da også en slat penge af til området de første år efter festen. Efter sidste opførelse af det skuespil blev pengene i posen i vidt omfang øremærket af landspolitikere, der med stive og ideologystyrede øjne taler om »det enkelte menneskes frihed« og mere gedulgt ønsker at gøre snart sagt enhver tjenesteydelse i vort samfund til en økonomisk profitabel forretning. Al denne højroastede tale og næsten pinagtige misbrug af det ældgamle og dyrebare ord »frihed« er således hjælpemiddel til at vinde magt, ære og værdighed, alt imens tusindvis af pleje- og omsorgskrævende gamle mennesker i afmagt stifter levende bekendtskab med nogle af de mere alvorlige grænser for menneskets mulighed for at vælge. Samtidig med at der bruges hundredvis af millioner af kroner på at gøre det muligt for private firmaer at komme ind på »pleje- og omsorgsmarkedet«, er der tusindvis af svækkede, syge og affældige mennesker, der end ikke kan vælge hvilken dag, de skal have et bad. Som ikke kan vælge, hvornår de kan komme på toilettet, og om de overhovedet kan, inden det er for sent. Som dårligt kan komme ud i frisk luft, på indkøb eller på kirkegården til deres mange døde. Alt sammen uværdige og livsforringende elementære eksistensvilkår, som den anden part i skæbnefællesskabet, frontmedarbejderne, er periodevis desillusionerede og magtesløse vidner til.

Andelen af mennesker i vort samfund, der bliver meget gamle, er stigende og vil fortsat stige i en overskuelig fremtid. Lad os glæde os over og fejre denne lykkelige kendsgerning. Forøgelsen af menneskets gennemsnitlige levealder er som meget andet et tegn på, at menneskehedens eksistentielle livslyst gør indsigelser og har formået at vise sejrrig civilisatorisk modstand mod den uundgåelige og naturlige død. Hvilken dårskab er det ikke udtryk for, hvilken kulturel forarmelse er vi ikke vidner til, når denne kendsgerning almindeligvis omtales som et dybt bekymrende problem. At de mangfoldige glæder ved en stor ældrebefolkning medfølges af stigende udgifter til en mindre del af denne befolkningsgruppe, de svækkede og plejekrævende ældre, er kun en potentielt forædlende udfordring for det civiliserede samfund i det 21. århundrede. ■